

RELAȚIILE ROMÂNNO-SLOVACE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA LA SIBIU

Aurelia COZMA

aurelia_cozma@yahoo.com

Muzeul Național Brukenthal – Muzeul de Istorie

RÉSUMÉ: *Les Relations Roumain-Slovaques à la fin du XIXème siècle à Sibiu.*

Le dernier espace de dix du siècle XIXème et au commencement du XXème siècle est la période de l'affermissement aux relation de solidarité, d'amitié et de collaboration Roumain – Slovaque. Les relation de collaboration s'ont développés dans le contexte d'un complexe situation de l'Empire Autriche- Hongrois qui dispose d'une mosaïque des nationalités animées de lutte de nationale délivrance.

La collaboration à la fin du XIXème siècle s'est concrété ainsi: l'immatriculation au Lycée allemande de Sibiu des élèves slovaque: Milan Hodza, Jan Botto (Ivan Krasko), l'activité de journaliste Gustav Augustini au journal „Tribuna”, l'activité de compositeur et d'organiste au Johann Leopold Bella et aussi les défenseurs slovaques en procès de mémorandum en 1894.

En 23-24 Mai 2003, le Musée Brukenthal – Musée d'Histoire ansamble avec L'Ambassade de la République Slovaque de Bucharest ont organisés „Les jours des Slovaques” à Sibiu.

Europa ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea cunoaște un nou moment de o deosebită amploare a luptei pentru eliberare socială și națională, pentru unitate politică sau pentru desăvârșirea ei. Dintre statele europene, Imperiul Austro – Ungar dispunea de cel mai bogat mozaic de naționalități, a căror luptă pentru independență națională submina din interior bazele și așa subrede ale imperiului. În fața acțiunilor hotărâte ale naționalităților, cercurile guvernante devin practic neputincioase, toate soluțiile încercate pentru temperarea lor dovedindu-se, în cele din urmă falimentare. E adevărat și faptul că cercurile conducătoare ale imperiului dualist, guvernul de la Budapesta în special, erau prea lipsite de perspectivă pentru a putea aprecia evoluția situației.

În acest context studiul relațiilor româno-slovace prezintă o dublă importanță. Ultimul deceniu al secolului al XIX-lea și primii ani ai secolului al XX-lea, este perioada care probează fundamentarea relațiilor de solidaritate, prietenie și colaborare româno-slovacă, prin formarea unei solide baze de masă, ideea colaborării difuzându-se de la cei câțiva conducători politici în rândul maselor. Apoi relațiile de colaborare nu s-au dezvoltat izolat, ci dimpotrivă, în contextul unei situații politice extrem de complexe a Austro-Ungariei, ele reprezentând o contribuție de primă importanță la prăbușirea imperiului bicefal.

Relațiile româno-slovace s-au manifestat în domeniul ziaristicii, muzicii, pregătirii elevilor slovaci în Sibiu.

Slovacii ne-au dat în această epocă, ziarști de limbă română, elemente care s-au identificat în mod categoric și definitiv cu ideile românești. Figura cea mai reprezentativă este Gustav Augustini, slovacul care a devenit un remarcabil ziarist român între anii 1892-1900 făcând parte din redacțiile ziarelor *Tribuna* din Sibiu și *Tribuna Poporului* din Arad. S-a născut în 1851 la Liptovsky Svaty Mikulas, a făcut studii de matematică, fizică, chimie la universitatea din Praga¹, distingându-se prin entuziasm național, entuziasm care l-a dus în temniță. Părăsește monarhia refugiindu-se în regatul român în 1883 la București, bucurându-se de sprijinul și prietenia lui Gheorghe Brătianu. Adevărata sa activitate publicistică, românească începe în 1893 când la

¹ *Transilvania*, 1944, p. 421.

îndemnul lui Grigore Brătianu, președintele *Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor*, Eugen Brote îl invită să intre în redacția *Tribunei* din Sibiu². Primul său articol în ziarul sibian, intitulat *Vocea unui Slovac* apare la 27 ianuarie 1893 cu o notă explicativă din partea redacției: „autorul acestui articol este domnul Gustav Augustini colaborator la redacția *Tribunei* care s-a însărcinat cu misiunea de a ține publicul românesc la curent cu mișcările popoarelor slave din monarhie și cu vocile presei lor”³. Autorul schița necesitatea colaborării româno-slovice, colaborare căreia i-a rămas credincios întreaga viață. Anul începerii colaborării lui Gustav Augustini la *Tribuna* coincide cu anii cei mai agitați din istoria românilor: în 1893 a început procesul memorandiștilor. Fidelității sale de apropiere între cele două popoare, Gustav Augustini prin *Tribuna* informa publicul românesc despre mișcarea slovacilor, iar prin ziarul *Narodnie Noviny*, ce apărea la Bratislava, ținea la curent pe slovaci cu acțiunile românilor. În această direcție sunt de amintit, protestele apărute în ziarul de la Bratislava la începutul lunii iulie în legătura cu interzicerea Conferinței Naționale a Partidului Național Român convocată la Sibiu: ”Români și slovaci ! Nu-i așa că vom merge mână în mână?”⁴.

Interesul ce purta celor două popoare l-au făcut iubit în ambele tabere, încât românii îl considerau un adevărat „ambasador slovac”, iar frații de acasă un vrednic reprezentant al românilor. Pentru consolidarea raporturilor și a colaborării politice dintre slovaci și români, Augustini nu lupta numai cu condeii, ci deseori făcea apel și la cuvântul rostit, fiind și un emoționant orator. Intelectual cu vederi largi Gustav Augustini nu urmărea numai apropierea politică a celor două popoare, ci și o conlucrare culturală, o cunoaștere a comorilor literare și artistice ale românilor și slovacilor. În august 1893 împlinindu-se 100 de ani de la nașterea poetului slovac Ian Kollar, un Vasile Alecsandri al poporului slovac, Augustini organizează un pelerinaj românesc la mormântul poetului în Slovacia și publică în *Tribuna* o amplă evocare a marelui său compatriot. O întâlnire emoționantă a avut Gustav Augustini în toamna lui 1893 cu Vasile Lucaciu pe care îl cunoscuse cu un an înainte la București și care acum ispășea la Budapesta una din numeroasele sale condamnări⁵.

În cei doi ani dominați de procesul memorandumului, condeii slovacului a fost neconținut în serviciul durerilor și elanului românesc, el fiind unul din principalii colaboratori ai lui Ioan Rațiu și organizator al Congresului Naționalităților, ținut la Budapesta în 1896⁶. De îndată ce autoritățile maghiare și-au anunțat intenția tragerii la răspundere a memorandiștilor, un număr de opt avocați slovaci își vor oferi serviciile pentru a-i apăra pe acuzații români. Pentru a sublinia caracterul politic al procesului și trăinicia alianței româno-slovice vor fii prezenți liderii ai slovacilor: Iaroslav Minich, Stefan Faynor, Ian Vanovici. Pregătindu-se acest proces, Comitetul Național Român al PNR în ședința din 3-4 aprilie 1894, prin rezoluția adoptată, declară Memorandul ca operă a PNR iar tipărirea, răspândirea și prezentarea sa ca un rezultat al hotărârii luate în unanimitate de conferința partidului din 20-21 ianuarie 1892. Se exprima convingerea că „poporul român nu poate pierde, ci numai câștiga din acest proces. El va contribui mai mult la cunoașterea și popularizarea în străinătate a problemelor românești”⁷. Momentul va genera o efervescentă rar atinsă de mișcare națională românească în acest deceniu. Efervescenta mișcării naționale din ajunul și din timpul procesului memorandiștilor va evidenția un aspect al activității lui Gustav Augustini, atitudinea sa exprimată în discursul pe care îl rostește la banchetul dat în onoarea reprezentanților sibieni pe banca acuzaților. Bun orator, cunoscător al istoriei românilor, Gustav Augustini numește acest proces „lupta de la Cluj”, o analizează, prezentând-o antitetic cu bătălia de la Călugăreni, ambele reprezentând momente de referință în istoria românilor; el arată că în lupta de la Cluj armata va fii „sabia dreptului”. În lupta de la Călugăreni afirma el, câteva mii de români au apărut cu sabia limba

² *Studii. Revistă de Istorie*, 1970, tom. 23., p. 918.

³ *Tribuna*, X, 1893, 27 ianuarie.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Tribuna*, X, 1893, 31 octombrie.

⁶ *Transilvania*, 1944, p. 425.

⁷ *Tribuna*, IX, 1892, 21 ianuarie.

și legea strămoșească. Scopul evident era în a sublinia dificila misiune a celor 28 prezenți în „lupta de la Cluj”. Numărul acestora nu se limita la 28, ci cuprindea întregul popor român, iar la dragostea nemărginită față de poporul românesc care îi însoțește pe eroii săi se alipește și dragostea poporului slovac și sârb precum și a tuturor popoarelor asuprite. Augustini sublinia continuitatea în timp a luptei românilor pentru libertate și unitate națională, precum și unitatea de acțiune a tuturor românilor dincolo de granițele artificiale impuse de o situație politică de moment. Cuvântarea lui Augustini relevă încrederea sa în succesul final al luptei românilor, luând în considerare și faptul că momentul Călugăreni a însemnat o etapă necesară în procesul primei unificări politice. Procesul a fost fixat pentru ziua de 7 mai 1894, dintre avocații slovaci care își oferiseră sprijinul erau prezenți: dr. Milos Stefanovic, ca apărător a lui Vasile Lucaciu, Matus Dula ca apărător a lui Daniel P. Barcianu și Stefan Faynor ca apărător a lui Rubin Pațiția. Pentru a putea informa opinia publică despre desfășurarea procesului, ziarele slovace *Narodnie Noviny*, *Slovak* au avut un corespondent special în persoana lui Paul Blacehano. Afirmarea plenară la proces a conștiinței naționale a românilor, exprimată extrem de sugestiv în cuvântul lui Ioan Rațiu i-a îndemnat pe fruntașii slovaci să caute și alte forme de colaborare pe lângă cea politică.

În iunie 1897, Gustav Augustini părăsește Sibiu pentru a-și continua activitatea la Arad la ziarul *Tribuna Poporului*, Augustini publicând în *Telegraful Român* un emoționant „Cuvânt de rămas bun” adresat sibienilor⁸. În 1899, chemat de nostalgia Slovaciei se reîntoarce pe meleagurile natale unde înființează un ziar, dar în curând după un scurt popas la Budapesta, revine la Arad unde în februarie 1900 în urma unei incurabile depresii își pune capăt zilelor. Ultima sa dorință, ca preotul român să-i cânte veșnica pomenire, i-a fost respectată cu sfințenie de amicii săi dovedind completa sa contopire cu spiritul și țărâna pământului românesc. A fost înmormântat la cimitirul Eternitatea din Arad. În 1901, Vasile Goldiș lua fericita inițiativă de a ridica un monument funerar în amintirea celui dispărut, aducând la cunoștința românilor motivul pentru care a organizat colecta: „...Iată, vreau să ridic o cruce pe mormântul slovacului Gustav Augustini, care ne-a iubit pe noi mai mult doar decât ne iubim noi înșine. Veniți toți câți l-ați cunoscut... veniți toți câți ați auzit de numele lui, că sufletul lui Augustini pe toți v-a cuprins în nemărginita lui iubire românească... Cât de mult ne-a iubit omul acesta pe noi!”⁹.

În 1903 în *Tribuna Poporului* din Arad, un tânăr arhitect, Alexandru Liuba, anunța hotărârea de a-i realiza monumentul. Alături de monument, mormântul lui Augustini se bucura și de umbra a doi brazi trimiși de sora sa din Slovacia, ca un simbol de veșnică amintire și dragoste de pe pământurile natale.

Pe fondul amintit al extinderii colaborării româno-slovace pe toate planurile posibile se înscriu și relațiile dintre organizațiile de femei din Slovacia și Transilvania. Primul pas era făcut de tinerele românce prin cununa de lauri pe care o trimit lui Hurban Vajanski în închisoare. Augustini va sesiza importanța gestului în sensul colaborării româno-slovace scriindu-i lui Hurban Vajanski și în același timp societății femeilor slovace *Zivena*. În scrisoarea lor de mulțumire notau: „Iubite surori românce simțim o adevărată sfială față de noblețea sufletului vostru. Prin darul vostru ați reușit să aduceți mângâiere sufletului nostru și prin aceasta ne-ați dat nouă tuturor chezașia iubirii și a simpatiei voastre pentru poporul nostru. În acest semn, al unor suflete frumoase, vedem un lucru de mare însemnătate al cărui rost este încă acoperit de vălul viitorului. Voi ați făurit cea dintâi verigă de aur călită în focul suferinței. La această verigă se va adăuga o a doua, o a treia tot așa și din partea noastră. Fie ca aceste verigi să lege națiunile noastre într-un lanț puternic, mai tare decât atacurile vrășmașilor”¹⁰.

Tinerele românce din Sibiu se vor constitui la 2 iunie 1894 într-o societate cu scop de a putea lua parte la orice acțiune socială și națională. Președintă a fost aleasă Felicia Rațiu. La scurt timp după constituire în numele societății sibiene, Felicia Rațiu trimite o scrisoare tinerelor din Turciansky Sveto Martin. În scrisoare se afirma „voi și noi suntem destinate a fii vestalele moderne

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, p. 428.

¹⁰ *Studii. Revistă de Istorie*, 1970, tom. 23., p. 921.

care să păzească neadormite focul sacru al existenței neamurilor noastre. În acest destin comun zace legătura strânsă de tovărășie între fiicele a două națiuni pe cât de vrednice de fericire pe atât de nenorocite”¹¹.

Relațiile dintre organizațiile de femei din Transilvania și Slovacia nu s-au limitat la schimbul epistolar chiar dacă aceasta a fost forma cea mai frecventă și cu o îndelungată continuitate. Se ajunge în fapt la o colaborare efectivă. Slovacele în intenția de a dovedi că sentimentele de caldă prietenie nu se rezumă la câteva persoane, au alcătuit o adresă colectivă de mulțumire cu 422 de semnături, din toate comitatele Ungariei de Sus căreia i-au dat forma unui splendid album.

În acest ultim deceniu, școlile secundare slovace fiind desființate încă în 1874, un număr de elevi au urmat cursurile Liceului *Andrei Șaguna* din Brașov și ale Liceului german din Sibiu. Există și posibilitatea ca un număr de fete să fi urmat cursurile școlii civile de fete a *Astrei*. În raportul delegatului de pe lângă școala civilă de fete a *Asociațiunii* pe anul 1892 era trecut: „Aplicarea încă a unui învățătoriu suplentu precum dispune paragraful 9 din statutul de organizare – și anume pentru ca elevele noastre ce vin din țările străine fără cunoștințe exacte de limba română. Progresul ce-l fac în semestrul I e problematic”.

Dintre cei mai cunoscuți elevi ce au urmat cursurile școlilor transilvănene, amintesc pe Milan Hodza în primul rând, pe Ioan Botto (Ivan Krasko) ulterior reputat poet și traducător al lui Eminescu - absolvent al liceului *Andrei Șaguna* în 1896 -, Igor Ruppeltd, nepot al lui Augustini, absolvent al liceului german din Sibiu, pe Ian Zanturecky, lider al mișcării tineretului slovac¹². Augustini propune pentru început liceul german din Sibiu ce le oferea tinerilor slovaci posibilitatea cunoașterii limbii române și continuarea apoi a studiilor la școlile românești din Brașov, Blaj, Beius. Școlile cu care Augustini a intrat în contact îl asigură că elevii slovaci vor fi primiți la fel de bine ca și cei români. Pe această bază, Comitetul Central al Partidului Național Slovac hotărăște la 26 aprilie 1894 trimiterea de elevi slovaci la studii în Transilvania.

A vorbi astăzi de Milan Hodza este cel mai potrivit moment din mai multe motive: politice având în vedere confruntările de păreri în Europa zilelor noastre. Concepțiile actuale privind felul în care ar trebui să arate Europa și în ce direcție ar urma să se îndrepte în viitor se apropie foarte mult de părerile lui Milan Hodza. Politicianul Milan Hodza a venit în contact cu mediul românesc încă din tinerețe. Și în viața sa a intervenit acel moment unic al istoriei slovace și românești când s-a luat hotărârea ca elevii din liceele slovace de stat și confesionale cu predare în limba slovacă să studieze în licee din Transilvania. Încă din timpul Monarhiei Habsburgice în 1905 a devenit deputat în Parlamentul ungar de la Budapesta, unde a înființat Clubul Națiunilor nemaghiare. A colaborat cu reprezentanții națiunilor din Ungaria pe care i-a unit pentru revendicările comune. Întreaga viață a activat ca ziarist, scriitor și om politic. Scrierile sale cuprind 7 volume, mai cunoscute fiind *Sciziunea cehoslovacă* și în limba engleza *Federația în Europa*¹³.

Spre deosebire de evenimentele politice care pot fi încadrate în limite foarte bine determinate în timp, pentru mișcarea culturală este foarte dificil întrucât fenomenul cultural s-a dezvoltat în permanență fără a cunoaște momente de discontinuitate. Aspecte ale acestui fenomen apar și în presă, în *Tribuna* îndeosebi, ele fiind ignorate de cercetarea istorică până în prezent. Cantitativ și calitativ cele mai prețioase informații sunt furnizate între anii 1893-1895. O primă informație deosebit de importantă este furnizată de un articol apărut în *Tribuna* în februarie 1893. Autorul articolului, necunoscut, probabil un filolog, menționează faptul că cercetările sale au dus la descoperirea a aproximativ 25 de cuvinte referitoare la viața ciobănească, specifice doar limbilor română și slovacă printre care: sălaş, jintiță, urdă, ciută, cornută, etc. Autorul specifică faptul că respectivele cuvinte nu sunt întâlnite în nici o altă limbă slavă. Fără a data cu exactitate perioada asimilării cuvintelor respective în cele două limbi, autorul consideră aceasta ca o dovadă a unor

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, p. 920.

¹³ Vajdova 2003, p. 3.

întâlniri între ciobanii români și slovaci probabil cu ocazia sălașelor de iarnă¹⁴. În perioada amintită în *Tribuna* apar scurte articole care aveau ca obiect limbile slave. În decembrie 1894 Ioan Bogdan publică o serie de articole intitulate sugestiv *Însemnătatea limbilor slave pentru noi*. Ioan Bogdan propune cu scop exclusiv teoretic predarea limbilor slave în universități. El propune chiar un nou obiect de studiu, filologia slavo-română. Autorul își motivează în următorul mod concepția: „Filologia slavă are pentru noi românii o importanță deosebită, o importanță mult mai mare decât pentru celelalte populații neslave, deoarece noi abstracție făcând de lituani suntem singurul popor neslav din Europa care am suferit o înrâurire directă și statornică din partea slavilor împrumutând și păstrând mai multe secole, limba, literatura și cultura lor”¹⁵.

În condițiile în care maghiarii pregăteau serbările milenare se încearcă o replică și pe plan cultural, replică e adevărat cu adânci implicații politice. Augustini reproduce în acest sens în *Tribuna* un articol semnat de istoricul slovac Francisc V. Sasinek. Istoricul slovac considera că neamul sosit în Ungaria cu Arpad în secolul IX nu a fost un neam maghiar, ci unul turco-bulgar. Opinia sa avea la bază afirmația lui Constantin Porfirogenetul. Maghiari, considera Sasinek, erau urmașii pecenegilor, iazigilor și cumaniilor așezați aici în secolele XI, XII, XIII. El propune discutarea tezei de istoricii români.

Pe același plan cultural, eforturile slovacilor pentru înființarea unei noi societăți culturale sunt încununate de succes după aproape două decenii. Asociației *Matica Slovenska* desființată la 1874 îi supraviețuise doar *Asociația Sf. Voitech* societate cu caracter religios insuficientă pentru amploarea mișcării culturale slovace. Eforturile lor în acest sens sunt încununate de înființarea în 1895 a *Societății Muzeale Slovace*. La data înființării, societatea număra 200 de membrii, dispunea de 1450 florini strânși din donații și, avea ca organ științific revistă de specialitate. Scopul societății era „studiul etnografic, natural științific, arheologic, și istoric al țării slovacilor”¹⁶.

În domeniul muzicii relațiile cu slovacii s-au menținut prin Johann Leopold Bella (Ian Levoslav Bella) care s-a născut la 4 septembrie 1843, într-o familie numeroasă a unui învățător catolic. Gimnaziul l-a făcut la Leutschau (Levoca) unde a fost sub îndrumarea muzicianului Leopold Vorak. Această legătură a făcut ca la comuniune tânărul Bella botezat cu numele Johann Ignaz (Ian Ignac) să i-a numele mentorului său numindu-se Johann Leopold.

Formarea sa muzicală a fost desăvârșită în 1863 la Viena, apoi a fost mai întâi profesor de muzică în Banska Bystrica, apoi director muzical în orașul Kremnitz. Cu toate acestea un post pe măsura lui s-a ivit abia în 1881, când la chemarea Presbiteriului s-a mutat în Sibiu. Ca urmaș al lui Hermann Bönicke, a preluat postul de cantor al orașului și pe cel de profesor de muzică la liceul evanghelic. Un an mai târziu s-a căsătorit cu tânăra de numai 17 ani Augusta Luise Maria Vellmann (fig. 1); faptul că soția sa era protestantă și că lucra pentru aceștia l-au făcut să treacă la credința evanghelică¹⁷.

În afară de slujbele menționate, a preluat și conducerea asociației muzicale, iar în 1899 a devenit primul dirijor al corului bărbătesc *Hermania*. Sub conducerea sa a cântat o serie de opere între anii 1887-1906 cum ar fi cele ale lui Mozart, *Bastien și Bastienne* 1895, *Don Juan* 1904, Wagner *Olandezul zburător* 1901, Beethoven *Fidelio* 1906. Bella a avut mari contribuții la dezvoltarea vieții muzicale sibiene ducând concertele și muzica bisericească la cel mai înalt nivel. O înclinație deosebită o avea pentru orgă, a compus chiar unele lucrări pentru orgă făcând dovadă că era un maestru al improvizațiilor, printre compoziții remarcându-se lucrarea *O orgă a timpului nostru* 1894. Bella a participat la redactarea primei cărți unitare de cântece pentru biserica evanghelică, editând și o carte pentru cor pe 4 voci (1898) și una pentru orgă (1900).

La 1 septembrie 1916 se retrage din activitate iar în 1919, după 38 de ani de activitate renunță și la conducerea asociației muzicale, dar rămâne până la alegerea unui nou conducător. Activitatea sa a fost răsplătită prin conferirea titlului de onoare, a unei pensii și organizarea unui

¹⁴ *Tribuna*, X, 1893, 2 februarie.

¹⁵ *Studii. Revistă de Istorie*, 1970, tom. 23., p. 921.

¹⁶ Vajdova 2003, p. 7.

¹⁷ Arhiva centrală a Bisericii Centrală Evanghelice C.A. din România, fond Johann Leopold Bella.

concert de adio în 27 mai 1919, cu un program alcătuit exclusiv din operele sale și dirijat de el. Mutarea la Viena are la bază două motive: primul era acela că dorea să-și petreacă bătrânețile lângă fiica sa, iar cel de al doilea că autoritățile române de după 1918 nu i-au recunoscut cetățenia română. La Viena, cu prilejul aniversării în 1923 a 80 de ani, a fost omagiat la nivel național de colonia slovacă din Austria, un an mai târziu plecând la Pressburg (Bratislava), unde moare în 25 mai 1936 în vârstă de 93 de ani.

Opera sa de compozitor cuprinde toate genurile și chiar o operă de trei acte *Wieland Fieraru* terminată în 1899. Aceasta este de inspirație wagneriană, cu un text scris în germană de către Oskar Schlemm, fiind prezentată pentru prima oară în Bratislava în 1926¹⁸.

Pentru întărirea și dezvoltarea relațiilor cu Slovacia, al colaborării și respectului reciproc în zona central – europeană, pentru cinstirea istoriei și înaintașilor, în 23-24 mai 2003 la Sibiu, Muzeul de Istorie în colaborare cu Ambasada Republicii Slovacia din București, s-au organizat *Zilele Slovaciei* cu următorul program:

- **vineri 23 mai, orele 9:** Deschiderea forumului economic româno-slovac la Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Sibiu, str. Telefoanelor nr. 1.
- **orele 11-18:** Simpozion științific: „Milan Hodza și politica central – europeană,, în saloanele baroc.
- **orele 18,30:** Depuneri de coroane de flori la placa comemorativă Jan Leopold Bella, str. General Magheru nr. 12.
- **orele 19:** Concert omagial la Biserica evanghelică, Sf. Maria, Piața Huet.
- **Sâmbătă, 24 mai:** orele 10,30: Dezvelirea plăcii comemorative a lui Milan Hodza din str. Centumvirilor nr. 4 (fig. 2).
- **orele 11:** Vernisajul expoziției: *Slovacii la Sibiu* la sediul Muzeului de Istorie (fig. 3).
- **orele 12:** Biserica Sf. Ursula, str. General Magheru nr. 38: rugăciune în amintirea slovacilor care au locuit în Sibiu. Microconcert oferit de corala Allegretto.

În această acțiune, Muzeul de Istorie a fost implicat cu simpozionul *Milan Hodza în politica central europeană* și expoziția *Slovacii la Sibiu* (fig. 4).

În expoziție ne-am propus să prezentăm prin documente și obiecte tridimensionale, personalități slovace din domenii diverse care au studiat și activat la Sibiu la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Expoziția a avut trei secțiuni: *Milan Hodza – personalitate de talie europeană*, *Johann Leopold Bella [Jan Levoslav Bella], organist, compozitor și dirijor*, iar secțiunea a III-a a expoziției, prezintă *Elevi slovaci care au studiat la Sibiu*, *activitatea ziaristului Gustav Augustini la ziarul „Tribuna” și apărători slovaci ai memorandiștilor*.

Relațiile româno-slovice au fost anterioare secolului al XIX-lea, motiv pentru care expoziția a fost agrementată cu pictură executată de pictorul slovac Ieremia Stranovius care a trăit la Sibiu în secolului al XVII-lea și pictorul transilvănean Johann Martin Stock care a trăit și lucrat la Bratislava 13 ani după care a revenit la Sibiu, punându-se în slujba guvernatorului Samuel von Brukenthal.

Pentru acțiunea organizată la Sibiu, Ministerul Culturii al Republicii Slovace, prin domnul Jan Soth, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Slovace la București, a transmis scrisori personale de mulțumire celor care au organizat festivitățile (fig. 5).

Toate idealurile pentru care au luptat la sfârșitul secolului al XIX-lea românii și slovacii, dăruindu-și viața înțelegerii și prieteniei între popoare, au deveni realizabile în secolului al XXI-lea când Europa va deveni unită cu idealuri comune.

BIBLIOGRAFIE

Arhiva centrală a Bisericii evanghelice C. A. din România, fond Johann Leopold Bella.

¹⁸ Gutt 1998, p. 3.

Boia 1970	Boia Lucian, Activitatea ziaristului Gustav Augustini, în Transilvania 1893-1900, în Studii. Revista de istorie, tom 23 ,1970, p. 915-927.
Gutt 1998	Reinhold Gutt, <i>Johann Leopold Bella, Organist, Komposite und Dirigent</i> , în <i>Hermannstader Zeitung</i> , nr. 1560, 6 februarie 1998.
Netea 1944	Netea Vasile, <i>Un slovac ziarist român: Gustav Augustini</i> , în <i>Transilvania</i> , an 75, Sibiu, 1944, p. 420-429.
Vajdova 2003	Vajdova Liubusa, <i>Milan Hodza – o personalitate de talia europeană</i> , Bratislava, 2003, Manuscris al Ambasadei Republicii Slovace la București, Institutul de literatură universală al Academiei slovace de științe.
<i>Tribuna</i>	<i>Tribuna</i> , an X, 1893, 27 ianuarie, 31 octombrie; an IX, 1892, 21 ianuarie.

LISTA ILUSTRAȚIILOR / LA LISTE DES PHOTOS:

- Fig. 1 Johann Leopold Bella și soția sa, Augusta Luise Maria Vellmann (Arhiva Centrală a Bisericii evanghelice C.A. din România, fond Johann Leopold Bella). Johann Leopold Bella et sa épouse, Augusta Luise Maria Vellmann.
- Fig. 2 Placa comemorativă a lui Milan Hodza pe str. Centumvirilor nr. 4. La plaque commémorative du Milan Hodza située sur la rue Centumvirilor, no. 4.
- Fig. 3 Afișul expoziției *Slovacii la Sibiu*. L’affiche de l’exposition *Les slovaques à Sibiu*.
- Fig. 4 Vernisajul expoziției *Slovacii la Sibiu*. Le vernissage de l’exposition *Les Slovaques à Sibiu*.
- Fig. 5a Decorarea domnului Director Cornel Lungu pentru inițiativa organizării manifestării *Zilele Slovace la Sibiu*. L’action de décoré au Monsieur Directeur Cornel Lungu pour l’initiative d’organisation *Les jours Slovaques à Sibiu*.
- Fig. 5b,c Scrisoare de mulțumire din partea Ministerului Culturii al Republicii Slovace (original și traducere) pentru organizarea manifestării *Zilele Slovace la Sibiu*. La lettre de remerciement de part du Ministère de la Culture du République Slovaque pour l’organisation *Les jours Slovaques à Sibiu*.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5a

Minister kultúry
Slovenskej republiky
Rudolf CHMEL

Bratislava 20. mája 2003

Vážená pani profesorka,

chcem sa Vám poďakovať za Vašu dobrú vôľu i cenný osobný prínos k organizácii i dobrému priebehu kultúrno-spoločenských i komemoratívnych aktivít v rámci Dní Slovenska v Sibiu.

Tento spoločný slovensko-rumunský počin znovu potvrdil, že mesto Sibiu je pre Slovákov dôležité nielen tým, že tu žili významné osobnosti novodobých slovenských dejín a kultúry - Milan Hodža, veľký slovenský a československý dejateľ, medzivojnový predseda vlády československa, Ján Levoslav Bella, významný slovenský skladateľ konca 19. a začiatku 20. storočia, Ivan Krasko, veľký slovenský básnik i ďalšie osobnosti, ale že svojou kultúrnosťou, otvorenosťou, úctou k histórii a k odkazu predkov Sibíjčania i dnes pomáhajú upevňovať a rozvíjať všetky dimenzie vzťahov so Slovenskom, širší myšlienkový spolupráce, porozumenia a vzájomnej úcty v stredo-európskom regióne. Lichvá sa ďalší dobrý krok k posilneniu tradície priateľských slovensko-rumunských kultúrnych, politických i ekonomických vzťahov.

Vyjádnym vďačnosť za Váš prístup k tomuto podujatiu, za pripomenutie si veľkých slovenských osobností v spolupráci s Veľvyslanectvom Slovenskej republiky i ďalšími organizátormi zo Slovenska a za priblíženie dnešného Slovenska, ktoré je nielen duchovným, ale veľmi skoro i inštitucionálnym spojencom Rumunska v rovnakých euroatlantických štruktúrach.

Prajem Vám a Vaším spolupracovníkom pevné zdravie, veľa síl a elánu do Vašich budúcich a určite úspešných aktivít.

S pozdravom

Vážená pani
Prof. ~~Amelia~~ Cozma
Historické múzeum
Sibiu

Fig. 5b

Ministrul culturii al Republicii Slovace

Bratislava, 20 mai 2003

Stimată doamnă profesoară,

Aș dori să vă mulțumesc pentru bunăvoința dumneavoastră și contribuția personală prețioasă, legate de organizarea și buna desfășurare a activităților cultural-sociale și comemorative în cadrul Zilelor Slovaciei la Sibiu.

Această acțiune comună slovaco-română a confirmat din nou faptul că orașul Sibiu este important pentru slovaci, nu numai pentru că aici au trăit personalități de seamă ale istoriei moderne și culturii slovace - Milan Hodža, care a desfășurat o bogată activitate publică, atât în context slovac, dar și cehoslovac, președinte interbelic al guvernului Cehoslovaciei, Ján Levoslav Bella, important compozitor slovac de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, Ivan Krasko, un mare poet slovac, precum și alte personalități - dar și pentru că, prin gradul lor de cultură, spiritul deschis, cinstită istorie și a legământului lăsat de înaintași, sibienii ajută și astăzi la întărirea și dezvoltarea tuturor dimensiunilor relațiilor cu Slovacia, la extinderea ideii de colaborare, înțelegere și respect reciproc în regiunea central-europeană. Ați făcut un nou pas bun în direcția întăririi tradiției relațiilor prietenești culturale, politice și economice slovaco-române.

Îmi exprim recunoștința pentru modul în care ați abordat această acțiune, pentru evocarea marilor personalități slovace, în colaborare cu Ambasada Republicii Slovace și alți organizatori din Slovacia și pentru că aduceți mai aproape de publicul românesc Slovacia de astăzi, care nu este doar un aliat spiritual al României, ci, foarte curând și instituțional, în aceleași structuri euroatlantice.

Vă doresc dumneavoastră și colaboratorilor multă sănătate, putere de muncă și elan în activitățile dumneavoastră viitoare, care, desigur, vor fi încunate de succes.

Cu salutări,

Rudolf Chmel

Doamnei
Prof. Amelia Cozma
Muzeul de Istorie Sibiu
SIBIU

Fig. 5c